

Emma Bowles

ISONA MINUSTA TULEE LAPSI

**LEIKIN JA LEIKKIMIELISYYDEN MERKITYS TEATTERI-
ILMAISUN OHJAAJAN TYÖSSÄ**

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Teatteri-ilmaisun ohjaaja
Joulukuu 2015**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Yksikkö Kokkola-Pietarsaari	Aika Jouhukuu 2015	Tekijä/tekijät Emma Bowles
Koulutusohjelma Esittävän taiteen koulutusohjelma		
Työn nimi Isona minusta tulee lapsi - leikin ja leikkimielisyyden merkitys teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä		
Työn ohjaaja Hilkka Hyttinen		Sivumäärä 32+4
Työelämäohjaaja		
<p>Opinnäytetyö on fenomenologinen ja laadullinen tutkimus leikin ja leikkimielisyyden merkityksestä teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä. Tutkimus rakentuu laajaan kirjallisuuteen, kirjoittajan omaan kokemukseen sekä teatteri-ilmaisun ohjaajille tehtyyn laadulliseen haastatteluun. Tutkimuksen kirjallisuus koostui leikin tutkimuksen, leikin psykologian, teatterin sekä teatteri-ilmaisun, ja draamapedagogiikan teoksista. Näiden pohjalta kirjoittaja pohti leikin merkitystä ja olemusta teatteri-ilmaisussa sekä sen käyttöä eri tilanteissa. Tutkimuksessa pyrittiin selvittämään, miten ja millaisena leikki esiintyy teatteri-ilmaisussa. Kirjoittaja tutki myös, millaista vaikutusta leikkimielisellä persoonallisuudella on teatteri-ilmaisun ohjaajan työhön. Kirjoittaja pohti tämän kautta myös teatteri-ilmaisun ohjaajan leikkimielisen persoonan roolia erilaisissa ohjaustilanteissa.</p> <p>Tutkimuksen kautta kirjoittaja totesi, että teatteri-ilmaisun ohjaajan persoonallisuudella on merkitystä ja vaikutusta tämän työhön, sillä työ on ihmisläheistä sekä -lähtöistä. Kuitenkin kirjoittaja totesi, että teatteri-ilmaisun ohjaajan on hyvä tunnistaa leikkimielisen persoonansa vahvuudet ja heikkoudet omassa työssään. Kirjoittaja totesi tutkimuksessaan, että leikki on tärkeä ja keskeinen osa teatteri-ilmaisua, mutta sen rooli eri tilanteissa ja ryhmissä vaihtelee. Leikin käyttö työkaluna vaatii suunnittelua sekä leikillisen harjoitteen merkityksen ymmärtämistä, jotta se on tarkoituksenmukaista.</p>		
Asiasanat leikki, leikkimielisyys, persoona, persoonallisuus, teatteri, teatteri-ilmaisun, teatteri-ilmaisun ohjaaja		

ABSTRACT

Unit Kokkola-Pietarsaari	Date December 2015	Author/s Emma Bowles
Degree programme Performing Arts		
Name of thesis I'll be a child when I grow up! - the meaning of play and playfulness in a drama instructor's work		
Instructor Hilkka Hyttinen		Pages 32+4
Supervisor		
<p>This thesis is a fenomenologic and qualitative research of the meaning of play and playfulness in drama instructor's work. The research was based on written theories and literature, on the writer's own experience and on a qualititative interview of drama instructors. The literature of the thesis work consists of theories and research of play and the psychology of play, theatre and drama, drama instructing and drama pedagogy. Based on these the writer studied the meaning and essence of play in drama instructing, and how it affects it and how play can be perceived in it. The writer also studied on how a playful personality of a drama instructor affects his/her work. The writer reflected on the role of a drama instructor's playful personality in different situations.</p> <p>Through her research the writer established that a drama instructor's playful personality has an impact on his/her work because the nature of it is human-oriented. Nonetheless the writer noted that a drama instructor should notice his/her strengths and weaknesses as a playful person in his/her work. The writer stated that play is a fundamental part of drama and theatre, but its role varies in different situations and groups. When using play as a tool, the drama instructor needs to plan its use well and understand the meaning of the used method, so that using it is truly meaningful.</p>		
Key words		
Drama instructor, play, drama, playfulness, theatre, personality		

**TIIVISTELMÄ
ABSTRACT**

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 LEIKKI	3
2.1 Leikkivä teatteri-ilmaisu.....	3
2.2 Leikin psykologiaa.....	5
2.3 Aikuinen ohjaaja mukana lasten leikissä	7
2.3 Aikuisten leikkiä	9
2.4 Leikki työkaluna.....	10
2.4.1 Vakava leikillisuus.....	11
3 HAASTATTELU LEIKISTÄ JA LEIKKIMIELISYYDESTÄ	13
3.1 Haastattelun sisältö	13
3.2 Leikin merkitys.....	14
3.3 Leikkimielisyydestä ja persoonasta	15
3.4 Leikkimielisyyden vaikutus	17
4 LEIKKIMIELINEN TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJA	21
4.1 Leikki- vai lapsenmielinen?	21
4.2 Minä teatteri-ilmaisuuden ohjaajana	22
4.3 Leikkimielinen persoona.....	24
4.4 Rakkauden merkitys	25
5 YHTEENVETO	27
5.1 Leikin merkitys teatteri-ilmaisuissa	27
5.2 Leikkimielisyyden merkitys teatteri-ilmaisuuden ohjaajan työssä.....	29
5.3 ”Isona minusta tulee lapsi”	31

**LÄHTEET
LIITTEET**

1 JOHDANTO

Eräänä päivänä satuin vitsailemaan ystäväieni kanssa viestikeskustelussa. “Isona minusta tulee lapsi.” Pysähdyin tähän. Eikös teatteri-ilmaisun ohjaajana minusta, tietyllä tavalla, kasva leikkivä, utelias ja itseään toteuttava ihminen? Eikö teatteri-ilmaisu kannusta niin sen osallistujia kuin sen vetäjää näihin ominaisuuksiin ja luovuuteen?

Koen olevani lapsenomainen persoona ja nautin lasten seurasta usein enemmän kuin aikuisten. Nautin leikeistä ja mielikuvituksen kanssa leikkittelystä yhä yhtä paljon kuin lapsena. Tämän takia tunnen vetoa teatterin maailmaan. Olen aina halunnut tehdä töitä lasten kanssa ja teatteri tuntui tarjoavan minulle täydellisen väylän siihen. Mitä pidemmälle teatteri-ilmaisu opiskelin, ymmärsin, miten hyvä työtapana teatteri on lasten kanssa työskentelyyn. Leikkimielisyyteni on edesauttanut opintojani ja ammattitaitoni kasvua teatteri-ilmaisun ohjaajana. Leikkimielisyyteni on tukenut uteliaisuuttani ja innostanut minua opiskeluissani. Haasteellista tutkimuksessa on ollut tämän kriittinen tarkastelu, koska näen työni teatteri-ilmaisun ohjaajana vahvasti leikin ja leikkimielisyyden kautta. Opinnäytetyössä kysyn, mitä merkitystä leikillä ja leikkimielisyydellä on teatteri-ilmaisun ohjaajalle? Onko teatteri-ilmaisun ohjaaja jo oletuksena leikkimielinen? Mitä hyötyä leikeistä on aikuisille?

Opinnäytetyö on fenomenologinen sekä laadullinen tutkimus. Fenomenologinen tutkimus opinnäytetyössä näkyy siten, että tutkimuskohteena on inhimillinen, eletty kokemus. Tutkimuksen viitekehys ja ongelmat nousevat tutkijan elämäntilanteista. Näin ne ja tutkijan subjektiivisuus tulevat osaksi tutkimusta. Tutkijan uskomukset ja ennakkokäsitykset on nostettava esiin, jotta ne voidaan joko hyväksyä tai hylätä (Rouhiainen 2007, osa B).

Käytän lähteinä teatteri-ilmaisun, draamapedagogiikan ja leikin sekä teatterin tutkimuksen ja psykologian kirjoja. Tutkimukselleni tärkeitä teoksia ovat olleet Reetta Vehkalahden teos *“Leikkivä teatteri”*, Reetta Vehkalahden ja Tuomas Urhon *“Leikki on totta!”* sekä Maija Hintikan, Aili Heleniuksen ja Leenä Vähäsen *“Leikistä totta - omaehtoisen leikin merkitys”*. Lisäksi Hannu Heikkisen *“Vakava leikillisyyks”* on isossa osassa tutkimuksessa. Osa käyttämästäni kirjallisuudesta sivuaa myös draamakasvatusta ja varhaiskasvatusta. Lisäksi

käytän aineistona opinnäytetyössä omaa oppimispäiväkirjaani vuosilta 2012-2015 sekä kuuden teatteri-ilmaisun ohjaajan haastattelua leikkimielisyydestä ja leikin merkityksestä heidän työssään.

2 LEIKKI

Juha Hurme kiteyttää Kansan Uutisten verkkolehdestä (22.12.2011) että, *“teatteri on lapsekkaiden ihmisten iloisenvakavaa leikkiä”*. Toteamus kiteyttää hyvin oman käsitykseni teatterista ja teatteri-ilmaisusta. Teatterinteko on mielikuvituksen, luovuuden ja spontaanien ilmiöiden tapahtumista. Se on kontaktia ja kuuntelua. Sääntöjä, turvaa, kokeilua ja rajojen rikkomista. Leikkiessään lapsi uppoutuu leikkiin ja siitä tulee hänelle totta. Hän kokee leikin totena. Kuitenkin hän voi millä hetkellä hyvänsä irrottautua leikistä. Samalla tavalla teatterissa tekijä uppoutuu tekemiseensä, uskoo siihen ja kokee sen kautta. Tekemisestä tulee totta, josta kuitenkin voi palata todellisuuteen. Leikin perusluonne on, että se on omaehtoista, vapaaehtoista. Leikkimään ei voi pakottaa ilman, että siitä tulee väkinäistä, turhaa tai jopa vahingollista. (Kalliala & Tahkokallio 2001, 33-38.)

2.1 Leikkivä teatteri-ilmaisu

Teatteri-ilmaisussa leikki näkyy draamallisen toiminnan kautta. Leikki on oikea termi kun toiminta on selkeästi *“aikuisten leikkiä”*, kuten teatteriharjoitteet ovat. Samoin kuin leikissä lapsi käsittelee tapahtumia, tilanteita ja tunteita leikkiessään, käsittelee teatteri-ilmaisullisissa harjoitteissa osallistuja omia kokemuksiaan, ajatuksiaan ja tunteitaan luovan toiminnan kautta. Perinteisessä teatterissa kokemus tuodaan jaettavaksi yleisön kanssa, kun taas teatteri-ilmaisussa on tärkeää tuoda kokemus osallistujalle, hänelle itselleen esiin käsiteltäväksi (Vehkalahti 2006, 30-31).

Leikin herättämät suuret tunteet ja järjestyttävät kokemukset ovat osa leikkijöiden sisäistä maailmaa. (Vehkalahti & Urho 2013, 134)

Teatteri-ilmaisun yksi tavoite on ihmisen kasvu. Itsereflektointi, ryhmätyön harjoittelu sekä kasvun ja ajattelun kehityksen kannalta tärkeiden aiheiden käsittely kokemuksellisesti kehittävät osallistujan henkistä ja sosiaalista kasvua. Teatteri-ilmaisu voi mahdollistaa sen, että vuorovaikutus ihmisten välillä kasvaa ja syventyy. Tapa miten ilmaisemme asioita toisillemme saa suuremman merkityksen. Mahdollisesti myös ymmärrämme paremmin sen, mitä toinen on

ilmaisullaan tarkoittanut viestittää. (Vehkalahti 2006. 35-36 ; Niemi, 1993, 15-18.) Alla oleva lainaus Reetta Vehkalahdelta avaa osuvasti teatteri-ilmaisun tavoitteen.

“Teatteri-ilmaisun avulla myös negatiivisia ja vahingollisia ominaisuuksiaan voi purkaa ja tunnustella turvallisesti. Teatteri-ilmaisu mahdollistaa kokemuksen siitä, millaista on olla joku muu, elää toisenlaista elämää ja ajatella toisella tavalla, tai siitä, miten itse käyttäytyisi toisissa olosuhteissa.” (Vehkalahti, s. 35, 2001)

Tekijälähtöisyys on tärkeä työskentelytapa harjoitteissa. Tekijälähtöisyydellä tarkoitan sitä, että harjoitteissa tärkeää on, että ne saavat suuren osan sisällöstään ja merkityksestään tekijältä eli osallistujalta. Osallistuja on keskeisessä osassa toiminnassa. Osallistuja luo merkityksen harjoitteelle. Teatteri-ilmaisun ohjaaja ja harjoitteen vetäjä on mahdollistaja, kannustaja sekä toiminnan alullepanija, mutta osallistujat luovat itse toiminnan sisällön. Teatteri-ilmaisussa osallistujat saavat mahdollisuuden oppia ja kokea omilla ehdoillaan. Ohjaajan tehtävä on luoda tälle turvallinen ja luotettava ilmapiiriin. (Kujasalo 1994, 33-44 ; Vehkalahti 2006, 33-35.)

Hän (Brian Way) kuvaa tutkimus- ja työskentelyalueita ympyränä -- Ympyrän keskellä on lähtökohta, eli ihminen itse ja oman itsen havainnointi. Ympyrän ulkoreunaa lähestyttäessä jatketaan omien kykyjen ja mahdollisuuksien kartoittamiseen ja opetteluun ja vasta sitten siirrytään ympäristön tutkimiseen ja kontaktiin toisten ihmisten kanssa. (Vehkalahti 2006, 68-69)

Teatteri-ilmaisu voi herättää osallistujassa tämän oman uteliaisuuden oppia ja ymmärtää enemmän. Kun osallistuja saa oivalluksen itse toimien, saa luvan kokeilla ja näkee mitä tapahtuu, voi se tuottaa osallistujalle iloa. Ilo on tärkeä tavoite teatteri-ilmaisussa. Ilo syntyy teatteri-ilmaisun leikkillisyydestä ja yhteisestä tekemisestä. Leikkiessä tuntee yhteenkuuluvuutta ja hyväksyntää, sillä kaikilla leikkijöillä on yhteinen tavoite: leikkiä. Kun koko ryhmä heittäytyy leikin ja draaman totuuteen, kokee se vahvaa yhteyttä toisiinsa. He ovat kaikki tässä ja nyt, yhdessä. Leikki ja teatteri-ilmaisu ovat sosiaalista toimintaa, joissa jokaisella osallistujalla on merkitys. (Bowles, 2012-2015)

2.2 Leikin psykologiaa

Esittävien taiteiden psykologiaa tutkiva psykologi Glenn D. Wilson kutsuu leikkiä esittämisen alkulähteeksi. Hänen mukaansa teatterin roolia ihmisen psykologiassa ymmärtää paremmin tutkimalla tätä alkuperää, leikkiä. Alla oleva lainaus Glenn Wilsonilta avaa leikin psykologista merkitystä teatterin alkulähteenä.

“Leikki on yksi teatteriesityksen ilmeisimmistä psykologisista alkulähteistä. Kaikki nisäkkäät, etenkin kehittyneet kädelliset, tutkivat mielellään ympäristöään, harjoittavat synnynnäisiä kykyjä sekä kokeilevat omien fyysisten ja psyykkisten kykyjensä rajoja. On itsestään selvää, millä tavalla tällainen vaistomainen taipumus auttaa pysymään hengissä. Leikin avulla nuori eläin tutustuu ympäristöön ja alkaa hallita sitä yhä enemmän. Leikki tarjoaa erilaisia sensomotorisia kokemuksia ja harjoitusta elämää varten.” (Wilson, G. D.1994/2003, 26)

Leikki on lapselle luontaista, usein sosiaalista toimintaa. Leikkiessä on mahdollisuus oppia uutta, tehdä havainnoiteja sekä lisätä ymmärrystä itsestään, muista ja ympäröivästä maailmasta. Lapsen mieli kehittyy ja kasvaa leikkiessä. Leikkiä voidaankin pitää lapsen ulkoisena ajatteluna. Leikkiessään lapsi kokeilee näkemiään ja kokemiaan toimintamalleja, tilanteita ja tapahtumia. Lapsi on ollut mukana aikuisen kanssa kävelyttämässä koiraa ja tässä tilanteessa koki sen tilanteen tuomat säännöt ja ilmiöt. Kotona lapsi kävelyttää lelukoiraansa matkien näitä sääntöjä ja malleja uudelleen, tutkiakseen niitä ja kokeillakseen itse. Leikkiessään lapsi voi purkaa ja käsitellä kokemuksiaan ja ympäröivää maailmaa. Lisäksi leikki voi tuottaa iloa ja vapauttaa mielikuvituksen.

“Lapset keksivät omaehtoisiin luoviin leikkeihinsä itse sisällön ja muodon. Omaehtoisessa leikissä lapset muuntavat arjen tapahtumia omien kokemustensa, elämystensä, käsitystensä ja konkreettisten tietojensa pohjalta leikkiin sopiviksi. Vaikka leikin aiheet pohjautuvat todellisuuteen, lapset eivät kopioi arkea vaan pikemminkin tulkitsevat sitä. He ilmaisevat leikkiessään keskinäisiä suhteitaan, asenteitaan, ajatuksiaan, toiveitaan, tunteitaan ja pyrkimyksiään. Kun lapset leikkivät, he tahtovat luoda ja aikaansaada jotain selvästi määrättyä - eli toteuttaa leikki-ideansa.” (Vähänen 2004, 41)

Leikki-idea on lapsen leikin sisältö. Hän saa leikki-idealleen inspiraation arjesta ja ympäristöstään. Leikki-idea kattaa koko leikin olemuksen, säännöt, tarpeet ja tapahtumat. Ilman leikki-idea ei synny leikkiä (Helenius 2004, 37-40.)

Aikuisen leikki voidaan nähdä kulttuurinrakentamisen kautta. Heikkinen (2004, 61-63) kuvaa kulttuurihistorioitsija Johan Huizingan näkemystä leikistä kulttuurinrakentajana siten, että Huizingan mukaan leikki on ihmisen kulttuurin keskeisin tekijä. Kulttuuria luodaan leikin avulla ja leikin kautta. Leikkijä kehittää rakenteita ja sitä kautta kulttuuria. Huizingan mukaan Heikkinen kirjoittaa, että leikki on kuulunut ihmisen yhteiselämään ja sen alkuperäisiin toimintoihin alusta alkaen. Täten leikki on syntynyt ennen kulttuuria ja osaksi mahdollistanut kulttuurin rakentumisen. Tästä voi päätellä, että aikuisen leikki voi olla oman yhteisönsä kulttuurin muodostamaa toimintaa. Tämä voi tarkoittaa sitä, että kun toimimme yhteisesti sovittujen sääntöjen mukaan kulttuurissamme, toistamme leikillistä käytöstä, mitä myös lapsena olemme leikkiessämme tehneet. Kuten lapsi leikistään, voimme irrottautua kulttuuristamme ulkopuoliseksi oman kulttuurimme tarkastelijaksi halutessamme. Esimerkiksi käydessään töissä, aikuinen astuu työnsä kulttuuriin ja toimii sen mukaan. Poistuessaan töistä, hän astuu oman arkensa kulttuuriin ja vastaavasti toimii sen mukaisesti. Voisi sanoa, että töissä aikuinen leikkii työpaikkansa sääntöjen ja ehtojen mukaisesti kollegojensa kanssa. Aikuinen ei kuitenkaan välttämättä miellä työntekoa leikiksi. On mielenkiintoista kuvitella, jos työnteko olisi enemmän leikinomaista, toisiko se työhön innovatiivisuutta? (Heikkinen 2004, 60-68)

Leikkiä voidaan ajatella myös kulttuurinrakentamisen näkökulmasta: silloin myös aikuiset leikkivät, kulttuuri leikkii, kulttuuria leikitään. –valtajärjestelmät, valtioiden väliset sopimukset ja taloudelliset järjestelmät ovat tässä mielessä leikkiä. Niihin kuuluvat sopimus säännöistä, sopimus arvoista, joiden mukaan toimitaan -- (Heikkinen 2004, 60, 67)

Myös aikuisen leikki voi auttaa ymmärtämään paremmin itseään, muita sekä ympärillään olevaa ja tapahtuvaa. Niin aikuinen kuin lapsi voi leikkiessään oppia sosiaalisia taitoja ja kehittää niitä. Leikki voi toimia myös vapauttavana toimintana, jossa aikuinen pääsee ilmaisemaan itseään tavalla, jolla hän aikaisemmin ei ole pystynyt. Leikki voi olla aikuiselle hyvin terapeuttista toimintaa. Parhaimmillaan leikki vie leikkijän flow-tilaan, jossa aika kuluu kuin siivillä. Leikki elää ja vaikuttaa leikkijöihin, ja sillä on merkitys. Leikissä arjen hankaluudet ja kauneudet

näkyvät eri perspektiivissä omaehtoisen toiminnan kautta. Leikissä niin lapsi kuin aikuinen ovat vapaita olemaan luovia. Leikkiessään aikuinen ja lapsi molemmat kokeilevat ja tutkivat kokemaansa, rakentaen näin omia käsityksiään ja kehittäen ajatteluaan. Leikkiessä leikkijä leikkii niin muiden kuin itsensä kanssa, näin kehittäen suhdettaan samalla muihin yhtälailla kuin itseensä. (Heikkinen 2004, 57-76 ; Lintu 2013, 33-35.)

Psykologi Linnun (2013, 42-43) mukaan leikissä on tärkeää, että se tapahtuu “tässä ja nyt”. Leikki ja luova toiminta tapahtuu potentiaalisessa tilassa, jossa ulkoisen ja sisäisen kokemuksen lisäksi potilas (eli leikkijä) voi kokea niiden ulkopuolella, “kolmannessa tilassa”. Tämä tila tarkoittaa samankaltaista tilaa, missä lapsi leikkii. Kolmas tila on kahden ihmisen välisen vuorovaikutuksen synnyttämä tila, joka ei ole kummankaan ulkoinen eikä sisäinen. Analysandi, eli analysoitu potilas sekä analyttikko luovat kanssakäymisellään yhteisesti kolmannen tilan välilleen. Potentiaalisessa tilassa leikkijä voi kokea erillisyyttä itsestään ja mahdollisesti kykenee käsittelemään itseensä liittyviä aiheita rentoutuneemmin. (Lintu 2013, 14, 17-20)

“Leikki mahdollistaa itsen (self) löytämisen. Itsen löytäminen voi tapahtua vain integroitumattomassa tilassa, muodottomassa alkeellisessa toiminnassa, rentoutuneessa tilassa, joka liittyy luottamukseen ja hyväksyntään. Siinä on tilaa toisiinsa liittymättömille ajatuksille, vapaalle assosiaatiolle. -- Leikki voi olla “preludi” potilaan intensiivisempään yritykseen analyysissä hänen kokiessaan tulevaisuutta ymmärretyksi ja kokiessaan mahdolliseksi syvemmän tasoisen kommunikaation, jonka leikki tarjoaa.” (Lintu 2013, 27)

2.3 Aikuinen ohjaaja mukana lasten leikissä

Teatteri-ilmaisun ohjaajan rooli lasten kanssa leikkiessään on eri kuin aikuisten kanssa. Vaikka leikkitalanteet teatteri-ilmaisussa eroavat aina toisistaan eivätkä osallistujat ole koskaan täysin samanlaisia, on olemassa tiettyjä yhteisiä piirteitä verrattaessa ikäryhmiä. Käsittelen seuraavaksi ohjaajan roolia lasten ja nuorten ryhmissä.

Leikki on lapselle ominaista toimintaa. Leikki on vapaata ja spontaania, ja lapsi uppoutuu siihen täysin. Se mitä leikissä tapahtuu, on totta lapselle. Kuitenkin lapsi pystyy irrottautumaan leikistä omavalintaisesti milloin vain ja usein ohjaakin itseään kolmannessa persoonassa kesken leikin,

kuin ulkopuolisena leikistä. Tästä syystä lapset voivat leikkiä aikuiselle jopa hyvin pelottavilta tai hurjilta tuntuvia leikkejä ilman, että he vahingoittavat itseään samalla. Lapset voivat käsitellä kokemuksiaan, niin positiivisia kuin negatiivisia leikin kautta. Ohjaajan on annettava tilaa osallistujille toteuttaa leikkiä itselleen merkityksellisellä tavalla, ymmärrettävä ettei hänen ohjaajana ole pakko ymmärtää kaikkea leikin merkityksestä osallistujalle. Ohjaaja mahdollistaa ja auttaa, ei analysoi. Niin leikissä kuin teatteri-ilmaisussa tapahtuu esteettinen kahdentuminen; osallistuja on roolissa itse, mutta ei hän. Minä voi unohtua hetkeksi, mutta se ei katoa. (Kalliala & Tahkokallio 2001,33-45 ; Heikkinen 2004, 102-105.) Kuitenkin ohjaajan on seurattava leikin tilanteita, jotta se säilyy turvallisena ja iloa tuottavana jokaiselle osallistujalle. Tilanteiden yhteinen käsittely ja purku ovat siksi aina erityisen tärkeitä.

Kun kyseessä on teatteri-ilmaisullinen harjoitus, jossa leikki on isossa osassa, on ohjaajan läsnäololla tärkeä rooli. Vehkalahti ja Urho tuovat esille kolme leikin seuraajan taitoa: kärsivällisyys, katselu sekä arvostus. Leikin seuraajan ei tarvitse analysoida lasten leikkiä vaan havainnoida sitä. Kärsivällisyyttä aikuinen ohjaaja tarvitsee, jotta pystyy antamaan leikille tilaa tapahtua ilman, että sekaantuu sen kulkuun. Joskus leikki ei avaudu kuin leikkijöille itselleen. Tällaisissa tilanteissa tarkoitusperiä etsivä aikuinen joutuu hyväksymään omien tavoitteidensa olevan pienemmässä roolissa. Siksi myös katselun taito on keskeistä. Aikuisen ohjaajan arvostus tapahtuvaa leikkiä kohtaan on leikin merkityksellisyydelle tärkeää. Lapsi kokee hyväksyntää ja kannustusta toiminnalleen, ja aikuinen näkee leikin merkityksen syvemmissä merkityksessä kun kaikki nämä kolme taitoa, kärsivällisyys, katselu ja arvostus, on sisäistetty. Teatteri-ilmaisun ohjaajana edellä mainitut kolme taitoa ovat tarpeellisia draamallisten ja teatteri-ilmaisullisten harjoitteiden ohjaamiseen. Toiminnasta tulee niiden kautta hedelmällistä, yhteistä ja merkityksellistä. Leikki on tarpeeksi hyvä, kun se on lapselle merkityksellinen ja tärkeä (Vehkalahti & Urho 2013, 19).

Alla oleva lainaus sitoo yhteen lapsen ja aikuisen yhdistävän tekijän, jatkuvan oppimisen ilmaisuprojektin kautta.

“Yhdessä tekemisen riemu lisää ihmisten välistä ystävyyttä ja yhteistyö opettaa arvostamaan jokaisen ihmisen osuutta siihen. Eriaisuuden hyväksyminen lisääntyy ja poikkeavuus nähdään rikkautena. Elämä on meille jokaiselle jatkuvaa oppimista.

Projektien toteuttaminen opettaa meille aina jotakin uutta. Vanhemmat lähestyvät lapsensa maailmaa uudesta näkökulmasta. Ilmaisuprojekti on yhteinen tapa leikkiä. Leikin ja leikkimielisyyden ei tulisi koskaan kadota ihmisten elämästä” (Sormunen 2000, 106-107)

Teatteri-ilmaisun ja leikin kautta aikuinen ja lapsi voivat kohdata lapselle ominaisella tavalla. Tämä syventää aikuisen ja lapsen suhdetta ja ymmärrystä. Leikki muodostaa yhteisen kielen lapsen ja aikuisen välille; lapsen kanssa aikuinen voi oppia hänelle jo vieraaksi käynyttä kieltä (Helenius 1993, 18). Kun taas lapsi näkee, kuinka aikuinen on hänen kanssaan “samalla viivalla”, yhdenvertainen. Se on tärkeä kokemus molemmille. Kun nuorempi osallistuja kokee samanarvoisuutta, hänen itsetuntonsa ja omanarvontuntonsa kasvaa. Molemmat osapuolet näkevät toisensa uudessa valossa. Aikuinen ja lapsi kohtaavat ja ymmärtävät toisiaan entistä paremmin. (Hintikka 2004, 59-84 ; Helenius 1993, 18.)

2.3 Aikuisten leikkiä

Tässä osiossa syvennyn enemmän aikuisten osallistujien leikkiin, ja teatteri-ilmaisun ohjaajan rooliin näissä tilanteissa.

Aikuisten ja lasten leikit eroavat toisistaan lähtökohdista. Aikuiset mielellään etsivät hyötyä ja tarkoitusperää toiminnalle, vaikka se ei välttämättä sillä hetkellä olisi tarpeellista. Lapset leikkivät luonnollisesta halusta leikkiä. Aikuinen on myös mahdollisesti unohtanut sen, kuinka leikitään ja kokee sen lapsellisena. Ohjaajan on kannustettava aikuista osallistujaa heittäytymään ja unohtamaan järkeistämisen. Vastahakoinen aikuinen voi tuntea leikin helpommaksi, jos hänelle avataan leikillisen harjoitteen merkitys ja yhdessä tehdään sopimus. Tiedämme leikkivämme, teemme sopimuksen siitä, että leikimme (Heikkinen 2004, 77). Usein aikuisen on hankala uskoa leikkimisen toiminnalliseen merkitykseen ja tämän tarkoituksen esille tuominen helpottaa osallistumista. Vehkalahti (2006, 74-75) avaa omaa näkemystään teatteri-ilmaisun harjoitteiden vetämisestä eri ikäisille siten, että enemmän pitäisi kiinnittää huomiota iän sijasta siihen, kuinka kauan ryhmä on ollut yhdessä ja kuinka paljon ryhmä on harrastanut teatteri-ilmaisua. Hänen mukaansa toisilleen tuntemattomat aikuiset saattavat tarvita hyvin pehmeän lähestymistavan vaikeiden harjoitteiden kanssa. (Vehkalahti, R. s.75. 2006)

Leikin merkitys on avautunut minulle niin työssä kuin yksityiselämässä. Leikki vapauttaa, tuottaa iloa ja tuo ihmiset yhteen tekemällä ja kokemalla jotain yhteistä. Heittäytymällä, uskomalla leikin totuuteen, tekeminen saa merkityksen.

2.4 Leikki työkaluna

Tavoitteet, päämäärä ja säännöt voivat näivettää leikin spontaaniutta. Leikki ei helposti muutu työkaluksi, sillä se on perusolemukseltaan omaehtoista ja sen tulisi tuottaa iloa. Onko se silloin enää leikkiä? Leikin käyttäminen välineenä vaatii ohjaajalta ryhmän lukutaitoa, ryhmän kuuntelua sekä aktiivista havainnointia. Lapsi osaa leikkiä; hän leikkii luontaisesti. Mutta aikuisen ohjaajan on valmistauduttava ja harjoitettava itseään, jotta pystyy tasapainottelemaan leikin vapauden ja tekemisen tavoitteen välillä. Aikuisten leikki vaatii yleensä ohjaajalta panostusta, jotta aikuiset näkisivät leikkilisen harjoitteen tarkoituksen. (Vehkalahti R. 74-75. 2006) Alla oleva lainaus avaa, mitä kautta aikuinen leikkijä voisi nähdä leikin merkityksen.

Leikin tuoma tyydytys, leikin terapeuttinen merkitys ja leikissä oppiminen ovat leikin eri puolia, joiden ymmärtäminen auttaa arvioimaan, miten leikkipainotteista toiminta on parhaimmillaan. (Kalliala, M., Tahkokallio, L., s. 57-58, 2001)

Aina leikki-sanaa ei ole syytä käyttää teatteri-ilmaisun harjoitteissa. Teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä tilannetaju, osallistujien kuuntelu ja tilanteiden lukeminen sekä ymmärtäminen ovat tärkeitä. Teatteri-ilmaisun ohjaajan on pystyttävä arvioimaan, mikä millekin ryhmälle on ominaista, hyödyllistä ja mieluista toimintaa. Vaikkakin leikki ja leikkiminen ovat tärkeä ja iso osa teatteri-ilmaisua, toisinaan on hyvä jättää leikki pienempään rooliin. Leikki on aina mukana toiminnassa, mutta sen rooli vaihtelee. Olennaista on ohjaajan termistön käyttö ja ohjeistus. Leikki nimitetään harjoitteeksi. Mahdollisesti teini-ikäinen nuori, joka kokee suurta halua olla aikuinen ja vakavasti otettava ei halua leikkiä, tai viisikymppinen yritysjohtaja ei halua yöntekijöidensä edessä heittäytyä ja tulla "naurunalaiseksi". Näissä tilanteissa leikistä voidaan puhua harjoitteena. Kun leikistä puhutaan harjoitteena, tehdään toiminta osallistujille turvallisemmaksi ja lasketaan osallistumisen kynnyksiä. Usein työpajan tai tunnin jälkeen osallistujat itsekin huomaavat leikkineensä ja mahdollinen pelko on väistynyt. Leikin merkitys

voisi olla yhtä suuri kuin oppimisen ja tämän kautta sen näkyvyyttä yhteiskunnassa olisi mahdollista lisätä. Leikin ja oppimisen tasa-arvoistaminen voisi mahdollistaa sen, että luovan toiminnan kautta oppiminen nähtäisiin arvokkaana oppimisen väylänä muiden oppimistapojen rinnalla. Kalliala ja Tahkokallio (2001, 33) kiteyttävät leikin merkityksen oppimisen merkityksen rinnalle.

Leikki kuuluu kaikille. Elinikäisen leikkimisen voisi nostaa iskulauseeksi elinikäisen oppimisen rinnalle: leikkiä, ikä kaikki, oppia ikä kaikki. Siellä, missä on mielikuvitusta ja luovuutta, iloa ja tyydytystä, on myös leikkiä.

2.4.1 Vakava leikillisuus

Leikin käyttämistä teatteri-ilmaisun työkaluna voi hyödyntää draamakasvatuksestakin tutun vakavan leikillisyyden periaatteen avulla. Teatteri-ilmaisussa vakava leikillisuus tarkoittaa sitä, että draamaa ei enää leikitä vain leikin vuoksi vaan kulttuurin tutkimisen ja uudistamisen vuoksi. Vakava leikillisuus merkitsee leikin kautta tiedon ja oppimisen syventämistä ja tutkimista. Vakavassa leikillisyydessä käytäntö ja teoria voivat kohdata leikin kautta. Vakavasta leikillisyydestä voidaan puhua silloin, kun leikillisuus nähdään mahdollisuutena opiskella ja tutkia asioita sekä mahdollisuutena teorian ja käytännön yhdistämiseen ja vielä tuntemattomien asioiden opiskeluun (Heikkinen 2004, 74.)

Vakava leikillisuus vaatii, että osallistujat ovat vakavissaan toiminnassa mukana. Draamakasvatuksen leikillisuus luo mahdollisuuden sellaiseen vakavuuteen, joka pelkästään keskustelemalla tuntuu usein vaikealta, ellei mahdottomalta (Heikkinen 2004, 80). Leikin kautta vakavat ja hankalat aiheet voivat kohdata, ja kun leikkijät leikkivät vakavissaan, voi aiheita käsitellä syvällisesti. Leikin ja draaman maailmassa toiminta tapahtuu todellisuuden säännöistä, normeista ja vallasta erillään ja se mahdollistaa vaikeiden aiheiden, kuten esimerkiksi väkivallan, rakkauden ja sorron käsittelyn ilman ulkopuolista arvostelua. Kun näitä asioita (vakavat aiheet) kohtaa draamallisessa fiktiossa siten, että joutuu esimerkiksi roolissa tekemään valintoja, asiat konkretisoituvat (Heikkinen 2004, 80). Vakavuutta varten tehdään sopimus siitä, että osallistujat uskovat leikin draamalliseen maailmaan ja toimivat sen maailman sääntöjen mukaisesti. Leikkijä, joka rikkoo leikin sääntöjä voi rikkoa leikin ja yhteisesti luotu maailma katoaa.

Säännöt ja yhteinen sopimus luovat leikkijöille niin turvaa kuin jännitystä. Jännitys panee leikkijän kyvyt koetukselle, sillä - - hänen täytyy koko ajan ottaa huomioon leikin sääntöjen asettamat rajat (Heikkinen 2004, 72).

Säännöt ja sopimus kehittävät myös leikkijöiden kykyä ottaa muut leikkijät huomioon. Tämä on tärkeää, sillä vakava leikillisuus on sosiaalista leikkiä. Kun ryhmässä on enemmän osallistujia leikkiin, jossa voidaan käsitellä hankalia aiheita, erilaisten näkemysten ja kokemusten yhteentörmäys on mahdollista. Tätä varten on luotu yhteiset säännöt ja sopimus, jotta jokainen leikkijä tuntee olonsa turvalliseksi törmätä ja tulla törmätyksi. Leikillisyyden luonteeseen kuuluu, että mitään fyysistä välttämättömyyttä ei ole, vielä vähemmän siveellistä velvollisuutta (Heikkinen 2004,79). Toiminnan lopuksi, leikin loputtua toimintaa, aiheita ja eri kokemuksia ja näkemyksiä reflektoidaan todellisuuden näkökulmasta, jotta aiheiden käsittely syventyisi. Vaikka todellisuus on osittain erotettu leikin maailmasta, vakava leikillisuus peilaa toimintaa ja aiheita sosiaaliseen todellisuuteen ja aiheet haetaan usein sen kautta. Draamakasvatuksen ja vakavan leikillisyyden lähtökohtana on todellisuuden ja leikin fiktiivisen maailman välillä liikkuminen. (Heikkinen 2004, 68-83)

3 HAASTATTELU LEIKISTÄ JA LEIKKIMIELISYYDESTÄ

Teatteri-ilmaisun ohjaajien haastattelu tehtiin sähköisesti syksyllä 2015. Kysymykset lähetettiin 40:lle Kokkolan Centria-ammattikorkeakoulun teatteri-ilmaisun ohjaaja-opiskelijalle sekä sieltä valmistuneelle. Haastatteluun vastasi kuusi teatteri-ilmaisun ohjaajaa, joko pian valmistuvaa tai jo valmistunutta. Haastatteluun vastattiin nimettömästi. Haastattelun vastanneet on selkeyden vuoksi nimetty aakkosten mukaan siinä aikajärjestyksessä, missä vastaajat ovat vastanneet. Esimerkiksi vastaaja A on ollut ensimmäinen haastatteluun vastannut henkilö, kun taas vastaaja F on kuudes haastatteluun vastannut henkilö. Otanta on pieni ja tästä syystä on hankala tehdä vastauksien perusteella yleistyksiä. Vastaukset avaavat kuitenkin näkökulmia siihen, mitä merkitystä leikkimielisyydellä on teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä. Merkittävää on huomioida, että jo näin suppeassa otannassa esiintyy eriäviä mielipiteitä. Haastattelukysymykset ovat opinnäytetyön lopussa liitteenä.

3.1 Haastattelun sisältö

Haastattelu koostui kuudesta kysymyksestä sekä yhdestä vapaasta osiosta, johon vastaaja sai kirjoittaa vapaasti omasta näkemyksestään aiheeseen. Kysymykset käsittelivät pääasiallisesti leikkimielisyyttä ja sen merkitystä teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä, mutta leikin merkitys oli myös osana kysymyksissä. Kysymykset selvittivät, mitä mieltä vastanneet olivat leikkimielisyydestä ja leikin merkityksestä työssään, sekä kokevatko he itse olevansa leikkimielisiä. Kysymyksissä myös kysyttiin, mitä leikkimielisyys vastanneelle henkilökohtaisesti merkitsee, sekä voiko leikkimielisyydestä olla hyötyä teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä. Kaikkiin kysymyksiin pyydettiin pidempää, avaavaa ja perusteltua vastausta. Haastattelun tavoite oli saada lisää uusia näkökulmia ja avartaa tietopohjaa opinnäytetyön aiheeseen.

3.2 Leikin merkitys

Haastattelussa kysyttiin, mikä on leikin merkitys teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä. Osa vastanneista koki kysymyksen vaikeaksi vastata, etenkin lyhyesti. Vastaja A koki leikin työssään tunteiden ja heittäytymisen kannalta tärkeäksi. Hän kiteytti leikin merkityksen työssään seuraavin sanoin.

Nauru, toisten kannustaminen, vitsit, ei analysoida liikaa, luota intuitioon, fiilis tärkeämpi kuin jäykkä mekaaninen osaaminen tai tietäminen, pitää osata olla vähän hullu ja "nolata" itsensä. (Vastaja A. Haastattelu. 2015)

Vastajat B, C ja D kokivat kaikki, että leikin merkitys heidän työssään oli se, että leikin kautta isoakin asioita on mahdollista käsitellä kevyesti. Leikin kautta on mahdollista oivaltaa yhdistämällä se reflektioon ja saada käsiteltävien asioiden eri puolet näkyviin. Vastaja E kokee leikin tärkeänä osana elämäänsä. Hänen mukaansa teatteri-ilmaisun ohjaajan työ on suoraa jatketta lapsuuden leikeille, ”elämän mittainen leikki”.

Vastaja F tuo eri näkökulman leikin merkitykseen. Hän esittää kysymyksen, onko leikki yhtä kuin luovuus? Hänen mukaansa leikkiminen sanana herättää vahvoja tunteita eikä sitä hänen mielestään pidetä yhteiskunnallisesti arvokkaana. Leikkiminen sanana herättää useissa aikuisissa tietynlaista väheksyntää, koska sitä ei välttämättä nähdä tuottavana tai tehokkaana toimintamuotona. Siksi leikin käyttöä työkaluna aikuisten kanssa on perusteltava, jotta sen merkitys on havaittavissa. Lisäksi leikin käyttö on suunniteltava hyvin, jotta sen käyttö työvälineenä olisi tarkoituksenmukaista. Vastaja F:n mukaan aikuisten leikki on kätkeyty tavoitteiden sisälle, jotta aikuiset voivat nähdä leikin tavoitteiden valossa merkittävänä toimintana. Myös vastaja B (2015) puhuu leikin käytön eri tarkoituksista.

Monilla leikeillä saa / on tarkoituskin saada leikkivät käsittelemään isoa ja/tai vakavaakin asiaa kevyesti. Saada asioiden molemmat puolet näkyviin leikin avulla. Jotkut leikit ovat omiaan jonkin tietyn näyttelijäntyöllisen metodin opiskeluun/kokeiluun. (Vastaja B. Haastattelu)

3.3 Leikkimielisyydestä ja persoonasta

Vastauksista oli nähtävissä, että suurin osa vastanneista koki leikkimielisyyden merkitsevän sitä, ettei ota asioita liian vakavasti. Moni koki leikkimielisyyden merkitsevän tietynlaista olemisen vapautta. Vastaaaja B (2015) avasi tätä vapautta seuraavasti.

Kykyä ja tapaa osallistua hauskaan, kevyeseen ja leikilliseen toimintaan. Sitä ettei ota itseään eikä kaikkea tekemäänsä liian vakavissaan. Lupaa pitää hauskaa ja olla välittämättä miten pitäisi olla ja/tai käyttäytyä yleisten sääntöjen mukaan. (Vastaaaja B. Haastattelu)

Vastaavasti vastaaaja D (2015) kuvaili leikkimielisyyden tuomaa vapautta siten, että se antaa luvan kokeilla, epäonnistua ja yrittää uudelleen.

Leikkimielisyys on luovuuden elinehto. Lupa kokeilla, epäonnistua ja yrittää uudelleen pitäen hauskaa prosessin aikana. Leikkimielisyys puhdistaa ilmaa ja parhaimmillaan edesauttaa toimivien yhteisöjen syntymistä. Minulle leikkimielisyys on kepeyttä, huumorintajuisuutta ja vapautta. (Vastaaaja D. Haastattelu)

Lisäksi useat vastaajista kokivat, että leikkimielisyys tarkoittaa kepeyttä ja rentoutta suhtautua elämään, muihin ja itseensä. Vastaaajat E ja A (2015) puhuvat myös huumorista, innostuneisuudesta ja uteliaisuudesta, jotka heille merkitsevät leikkimielisyyttä.

(Leikkimielisyys tarkoittaa) innostuneisuutta ja uteliasta asennetta elämään. Keveyttä arkisessa elämisessä. (Vastaaaja E. Haastattelu)

Vastaaaja A (2015) puhuu myös kyvystä nauraa itselleen. Hän myös tarkentaa, että vaikka hänelle leikkimielisyys tarkoittaa asioiden ottamista rennommin, se ei tarkoita hänelle kuitenkaan huolimattomuutta.

Kyllähän se merkitsee vaikka ainakin... Kevyttä otetta elämään, osaan ottaa elämän vähän rennommin, en kuitenkaan lyö läskiksi. Osaan nauraa itselleni. Huumorimielellä mokista läpi, nehän on elämän suola. (vastaaaja A. Haastattelu)

Näissä edellä mainituissa vastauksissa vastaajat ovat paljon samaa mieltä siitä, mitä leikkimielisyys merkitsee. Mutta vastaaja F (2015) avaa omaa käsitystään leikkimielisyyden merkityksestä tavalla, joka saa pohtimaan sanojen eri sisältöjä uudesta näkökulmasta.

Leikkimielisyys tarkoittaa minulle leikillisyyttä, asioiden irrationaalista oivaltavaa yhdistelemistä. Leikillisyyteen liittyy kepeyttä. Jostain syystä sanana leikkimielisyys kuulostaa minusta vähän kalskahtavalta, kuten naiivius, lapsellisuus. Mitä se mielisyyden on? (Vastaaja F. Haastattelu)

Vastaaja F:n leikkimielinen-sanana kyseenalaistaminen saa pohtimaan sanojen eri merkitystä tarkemmin. Leikkimielisyys sanana kuvaa tarkemmin leikillistä persoonallisuutta. Leikkimielinen sanana merkitsee henkilöä, joka on leikillinen mieleltään. Leikillisyyden kuvaa paremmin esimerkiksi harjoitetta: leikillinen harjoite. Kun tarkoitetaan ihmisiä ja elollisia olentoja, leikkimielisyys kuvaa paremmin leikillistä luonteenpiirrettä tai persoonaa.

Haastattelussa kysyttiin myös, kokivatko vastaajat itse olevansa leikkimielisiä. Vain yksi kuudesta vastaajasta ei kokenut olevansa suoranaisesti leikkimielinen. On tärkeää huomata, että teatteri-ilmaisun ohjaajista jo näin pienellä otannalla käy ilmi, etteivät kaikki koe olevansa leikkimielisiä. Tämä on tärkeää siksi, että vaikka yleisesti voisi kuvitella, että teatteri-alalla työskentelevät olisivat leikkimielisiä, se ei välttämättä pidä paikkaansa. Vastaaja F (2015), joka ei kokenut olevansa erityisen leikkimielinen, kuvailee sen ilmenemistä seuraavasti.

-- Otan asiat turhan vakavasti. En osaa aina nauraa itselleni. Jopa lasten kanssa ollessa saatan mennä puihin ja ulkoistaa itseni leikistä ja muuttua tylsäksi aikuiseksi. Toisaalta, kai sitä osaa olla leikillinenkin, kun kerta teatteria tekee. Kyllähän teatteri on myös leikillisyyttä ja irrationaalista. Vai kuinka voi matkata satatuhatta kilometriä yhdellä loikalla? (Vastaaja F. Haastattelu)

Vastaaja F nostaa esille itselleen nauramisen. Myös muut haastatteluun vastanneet puhuvat kyvystä nauraa itselleen. He kaikki näkevät sen yhtenä leikkimielisyyden ilmenemisen muotona. Vastaaja B:n (2015) mukaan leikkimielisyys ilmenee hänessä myös epäsovinnana ja kummallisena käytöksenä itselleen nauramisen lisäksi.

-- Osaan nauraa itselleni ja olla ottamatta itseäni liian vakavasti. Uskallan heittäytyä ja pitää hauskaa. Pystyn käyttäytymään epäsovinnasti / kummallisesti

sellaisissa paikoissa jossa se ei ole yleistä sekä paikoissa jossa se yleisten sääntöjen mukaan on kiellettyä. (Vastaaja B. Haastattelu)

Vastaaja C (2015) taas puhuu läsnäolosta ja leikkimielisyyden korostumisesta hänen ollessaan vuorovaikutuksessa itselleen läheisten ihmisten kanssa. Hän kuvailee tätä ”pöljäilyä” siten, että leikkimielisyyden kautta hänen ja hänen kumppaninsa välille on kehittynyt heidän oma maailmansa.

Kyllä, se ilmenee minulla arkipäiväiväisessä elämässä. Pöljäilemme kavereideni kanssa paljon. Etenkin tämä kuitenkin korostuu juuri kumppanini kanssa. Meillä on leikkimielisyyden kautta kehittynyt oma maailmamme. Kerään ympärilläni leikkimielisiä ihmisiä. Leikkimielisyyteen liittyy läsnäolo. (Vastaaja C. Haastattelu)

3.4 Leikkimielisyyden vaikutus

Haastattelussa kysyttiin vastaajien kokemusta siitä, onko teatteri-ilmaisun ohjaajan persoonalla vaikutusta hänen työhönsä ja liittyykö leikkimielisyys ylipäätään siihen?

Vastaaja D:n (2015) mukaan leikkimielisyys liittyy työhön siinä tapauksessa, jos leikkimielisyyttä pidetään avaimena huolettomaan luomiseen.

Jos oletetaan, että leikkimielisyys on avain huolettomaan luomiseen, niin kyllä. A) TIO:n täytyy löytää keinoja kehittää itseään, omaa luovuuttaan ja omia toimintatapojaan ja B) TIO:n täytyy löytää reittejä, joiden avulla myös ohjattavat asiakkaat löytävät leikkimielisyyden itsestään. (Vastaaja D. Haastattelu.)

Vastaaja E:n (2015) mielestä leikkimielisyys on teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä olennaista, etenkin lasten kanssa työskennellessä. Hänen mukaansa lapset innostuvat toiminnasta paremmin, jos ohjaaja itse on myös aidosti innoissaan harjoitteista ja teatterileikeistä. Vastaaja F (2015) haluaisi vastata kieltävästi. Taide merkitsee hänelle muutakin kuin leikkimielisyyttä vaikka se sisältyykin luovaan työhön. Hän avaa näkemystään seuraavasti.

-- Sanotaan, että leikki on lasten työtä, mutta ehkä se ei kuulosta yhteiskunnallisesti riittävän arvokkaalta työltä aikuiselle ihmiselle. Aikuisten leikki on kätkeyty tavoitteiden sisälle. Taide on minulle muutakin kuin leikkillisyyttä vaikka leikkisyys sisältyykin luovaan työhön. (Vastaaja F. Haastattelu)

Vastaajat A, B ja C (2015) jakavat näkemyksensä leikkimielisyyden liittymisestä teatteri-ilmaisun ohjaajan työhön. Heidän mukaansa leikkimielisyys liittyy työhön siksi, että työssä on osattava heittäytyä ja pitää hauskaa. Leikkimielisyys voi innostaa osallistujia.

Teatteri on periaatteessa kuitenkin "vain" leikkiä ja se pitää osata ottaa myös kevyenä asiana vaikka se olisikin intohimo. Tekee mielestäni luovuudelle hyvää saada luvan kanssa "vain leikkiä". Ammatissa jossa pitää olla esillä on hyvä myös joskus muistuttaa itseään ja muita siitä, että vaikka kyseessä on ammatti ja intohimo, on täysin oikein ja jopa suotavaa että joskus "pitää vain hauskaa". (Vastaaja C. Haastattelu)

Tämän jälkeen kysyttiin, voiko vastaajien mielestä leikkimielisyydestä olla hyötyä teatteri-ilmaisun ohjaajalle? Jokainen vastaaja toi esille mahdollisia hyötyjä, mutta osa heistä myös huomautti leikkimielisyyden haittapuolista.

Vastaajat F ja D (2015) jakavat näkemyksensä, että leikkimielisyydestä voi olla niin hyötyä kuin haittaa. He huomauttavat, että teatteri-ilmaisun ohjaaja tarvitsee leikkimielisyyden rinnalle vakavuutta tai on vaarana, että tämän työ nähdään ”pelkkänä leikkimisenä”.

Totta kai, leikkimielisenä ihmisenä saa vapaammin kenties innostua ja yhdistellä asioita, olla vähän naiivi. Mutta siitä voi olla myös haittaa. Pelkään, että ammattia ei oteta vakavasti, jos sitä pidetään "pelkkänä leikkimisenä". (Vastaaja F. Haastattelu)

Vastaajat kaikki vastasivat myöntävästi siihen, että teatteri-ilmaisun ohjaajan persoonalla on vaikutusta tämän työhön. Vastaaja B:n (2015) mielestä jokainen tekee työtään oman itsensä kautta ja persoona heijastuu jokaisen työssä. Hän kokee, että persoonan vaikutus ei rajoitu vain teatteri-ilmaisun ohjaajan ammattiin vaan ulottuu myös esimerkiksi opettajiin.

Mielestäni samalla tavalla kuin kukin tekee ja käsittää teatterin oman itsensä kautta, samalla tavalla ohjaajat/opettajat/kouluttajat harjoittavat ammattiaan oman persoonansa kautta. Se millainen näkemys/kokemus sinulla asioista on, heijastuu työssäsi. (Vastaaja B. Haastattelu)

Vastaaja F (2015) tuo esille toisen kulman persoonan vaikutukseen. Hän tarkentaa, ettei teatteri-ilmaisun ohjaajan persoona välttämättä ole ratkaiseva tekijä tämän ammattitaidon kannalta.

-- Persoonallisuus näkyy varmasti sekä tavassa ohjata, että valituissa harjoitteissa ja suunnittelussa. Toisaalta persoona ei välttämättä ole niinkään "ratkaiseva" ammattitaidon kannalta, jos on hyvät tai edes riittävän hyvät sosiaaliset taidot ja terve määrä ammattiylpeyttä. (Vastaaja F. Haastattelu)

Vastaaja E:n (2015) mielestä teatteri-ilmaisun ohjaajan työ on perusluonteeltaan sosiaalista ja siksi persoonalla on vaikutusta. Hän erottaa ”ammattiroolin” erilleen teatteri-ilmaisun ohjaajan persoonasta.

Tämä työ on perusluonteeltaan sosiaalisia kohtaamistilanteita ihmisten kanssa. Teatteri-ilmaisun ohjaaja voi toki omaksua ammattiroolin, mutta omaa persoonaa ei kuitenkaan pysty häivyttämään sen tieltä pois. (Vastaaja E. Haastattelu)

Haastattelu nosti esiin muiden teatteri-ilmaisun ohjaajien näkemyksiä leikistä ja leikkimielisyydestä. Haastattelu antoi tutkimukselle kaivattua laajempaa näkökulmaa. Itse sain paljon uutta pohdittavaa vastauksista. Oli hyvä kuulla niin eriäviä kuin yhteneviä mielipiteitä ja näkemyksiä. Eritoten tärkeänä pidän haastattelussa ilmennyttä hajontaa leikkimielisyydestä. Haastattelun pohjalta itselleni kiteytyi selvemmin se, että ammattitaitoinen, hyvä teatteri-ilmaisun ohjaaja voi olla leikkimielinen, mutta leikkimielinen teatteri-ilmaisun ohjaaja ei välttämättä ole hyvä ja ammattitaitoinen. Leikkimielisyys ei ole pakollinen piirre teatteri-ilmaisun ohjaajalle, mutta siitä voi olla paljon hyötyä oikein hyödynnettynä. Lisäksi oli mielenkiintoista kuulla muiden teatteri-ilmaisun ohjaajien näkemyksiä leikin ja leikkimielisyyden arvostuksesta yhteiskunnassamme. Minulle oli tärkeää saada tietää,

millaisena muut näkevät leikin ja leikkimielisyyden aseman omassa työssään. Vastaja B (2015) kuvaili näkemystään seuraavasti.

Jännä, miten leikki / leikkimielisyys helposti rinnastetaan lapsiin tai jonkin asian kevyesti ottamiseen, aivan kuin sillä ei olisi mitään tekemistä minkään kanssa vaan pääpaino olisi "vain hauskan pidolla". (Vastaja B. Haastattelu)

4 LEIKKIMIELINEN TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJA

Seuraavaksi avataan leikkimielisyyden merkitystä teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä. Voiko leikkimielisyydestä olla hyötyä teatteri-ilmaisun ohjaajalle ja mihin sitä tarvitaan? Kysymyksiin vastataan kirjoittajan oman kokemuksen, kirjallisuuden sekä kuuden teatteri-ilmaisun ohjaajan haastattelun pohjalta. Lisäksi kirjoittaja syventää omaa tietopohjaansa teatteri-ilmaisun ohjaajana avaamalla omaa kokemustaan leikkimielisyydestä.

4.1 Leikki- vai lapsenmielinen?

Käytän tutkimuksessa sanaa *leikkimielinen* sanan *lapsenmielisen* sijaan, koska jälkimmäinen sana koetaan usein negatiivissävytteisenä. Usein lapsenmielisyys käsitetään lapselliseksi ja siten vähemmän tärkeäksi, jopa ”hölynpölyksi”. Myös sana *lapsenmielinen* rajaa aikuiset pois olettamalla, että leikkivä aikuinen on mieleltään lapsenomainen. Sanana *leikkimielisyys* on sopivampi myös siksi, että se sisältää sanan *leikki*.

Leikkimielinen merkitsee uteliaisuuden, kokeilunhalun, huumorin, mielikuvituksen ja heittäytymisen yhdistelmää. Lisähöyteenä tälle sekoitukselle on pilke leikkimielisen silmäkulmassa. Leikkimielinen aikuinen ei ole unohtanut, mitä oli olla lapsi. Alla oleva lainaus erityisopettaja Maija Hintikalta (2004, 82) avaa hyvin leikkimielisyyden tunnetta aikuisen näkökulmasta.

Se (leikkimielisyys) voi olla sisälläni kuuluva ääni, joka puhuu samaa kieltä kuin lapsena puhuin. Se voi olla lämmin tunne, joka tulvahtaa minuun muistelllessani lapsuuden leikkejä. Se voi kuiskutella onnentarinoita, kun istun kevätjuhlassa ja kuuntelen lasten esityksiä. Sisäinen lapsi hyppii ilosta, kun kävelen lämpimässä hiekassa avojaloin tai kun heittäydyn pehmeään sammalikkoon. Joskus se pulpahtaa riemuun, kun istahdan keinuun ja katselen lasten leikkiä.

Teatteri-ilmaisun ohjaajana leikkimielisyys on heittäytymistä, iloa ja sen kautta kannustamista sekä kykyä madaltaa kynnystä lähestyä ja helpottaa luottamuksen rakentamista ryhmässä. Omien heikkouksien näkeminen voimavarana ja niiden hyödyntäminen ovat osa

leikkimielisyyttä. Teatteri-ilmaisun ohjaajan on hyvä tiedostaa heikkoutensa. Leikkimielisyyden avulla hän voi kääntää heikkoutensa hyödyksi. Omalla asenteellaan teatteri-ilmaisun ohjaaja voi luoda turvallisen ilmapiirin, jossa osallistujien heikkoudet ovat sallittuja ja se on osa ihmisyyttä (Vehkalahti 2006, 42-48).

4.2 Minä teatteri-ilmaisun ohjaajana

Itse olen aina kokenut olevani leikkimielinen persoona. Nautin siitä vapauden ja luovuuden tunteesta, minkä leikkiminen ja muiden ihmisten kanssa hulluttelu minussa aiheuttaa. Tästä syystä olen hakeutunut teatterin alalle. Leikkiminen on aina ollut minulle tärkeää oman hyvinvointini vuoksi. Olen huomannut, että kun olen kaikkein leikkimielisimmilläni, voin paremmin ja olen onnellinen. Kun taas olen huonovointisempi ja alakuloisempi, myös leikkimielinen persoonani hämärtyy ja jää varjoon. Haastatteluun vastannut vastaaja D on huomannut saman yhteyden oman hyvinvoinnin ja leikillisyyden välillä.

Leikkimielisyys saa minut nauramaan ja voimaan paremmin. Minun elämässäni huumori ja leikkimielisyys kulkevat käsikädessä. Leikkimielisyys on kujeilua, kekselijäistä ja energisoivaa. Joskus olen huomannut kausia, jolloin leikillisuus vähenee ja silloin voin muutenkin henkisesti huonosti. (Vastaaja D, haastattelu, 2015)

Teatteri-ilmaisun ohjaajana olen kokenut leikkimielisyyteni helpottavan usein ihmisten lähestymistä. Leikkimielisyys on positiivista energiaa, joka madaltaa kynnystä lähestyä minua. Esimerkiksi opiskelutovereideni on ollut helppo kääntyä puoleeni ja tulen helposti toimeen ihmisten kanssa.

Teatteri-ilmaisun ohjaajana lähestyttävyydestä on paljon hyötyä, sillä se luo turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta ohjaustilanteissa. Lisäksi leikillisyyden tuoma ilo ja nauru helpottavat vaikeidenkin aiheiden käsittelyä. Koen, että empatiakykyni on vahva leikkimielisyyteni vuoksi. Koska olen leikkimielinen, koen muut ihmiset minulle tärkeinä, sillä ihmisten kanssa pystyn toteuttamaan leikkimielisyyttäni. Lisäksi leikkimielisyys auttaa minua heittäytymään ja tuntemaan empatiaa toisia kohtaan. Haluan nähdä ja ymmärtää muita asettumalla heidän asemaansa.

Leikkimielisyydestäni on myös ollut haittaa. Kaikki eivät ole yhtä valmiita heittäytymään leikkiin. Joillekin leikkimielinen persoona voi tuntua ensialkuun oudolta, jopa epäuskottavalta. Leikkimielisenä persoonana minulle on hankala välillä lukea tilanteita, joissa tämä tapahtuu. Jos uppoudun liiaksi tilanteisiin, saatan unohtaa, mitä ympärilläni tapahtuu. Etenkin teatteri-ilmaisun ohjaajalle ympäristön ja muiden huomioiminen, katselu ja kuuntelu ovat erittäin tärkeää eikä niitä saisi unohtaa. Lisäksi käsiteltävä aihe voi osallistujalle jäädä liian etäännyttyksi, jos hän ei pääse sitä käsittelemään muun kuin leikin kautta. (?) Leikillisyyden avulla voi lähestyä ja käsitellä aihetta turvallisesti, mutta jotta sen käsittely syventyisi, on osallistujan myös nähtävä aihe myös todellisuudessa eli, miten aiheen käsittely voisi vaikuttaa hänen omaan elämäänsä. Jos osallistuja ei kykene yhdistämään aiheen käsittelyä leikin kautta todellisuuteen, katoaa tärkeä osa leikillisen teatteri-ilmaisun harjoitteen merkityksestä. Tässä tilanteessa harjoite voi yhä tuottaa osallistujalle iloa, mutta aihe jää pinnalliseksi. Jotta käsiteltävää aihetta voi todella käsitellä, on sen kytkös todellisuuteen oltava havaittavissa.

Kuten mikä tahansa muukin piirre, leikkimielisyydestä voi olla hyötyä mutta myös haittaa. -- leikkimielisyys voi parhaimmillaan oikein käytettynä olla tapa saada vapautettua ryhmän ilmapiiriä ja saada ryhmän jäsenet löytämään uusia puolia itsessään. Kuitenkin liian pitkälle vietyinä leikkimielisyys voi jättää käsiteltävän aiheen pinnalliseksi, jos sen rinnalla ei ole vakavuutta. (Vastaaja E, haastattelu, 2015)

Leikillinen hetki, kun ihmiset yhdessä päättävät olla välittämättä sosiaalisista normeista ja säännöistä ja jättävät järjeistämisen toissijaiseksi, on minusta upea yhteisöllisyyden ja ilon hetki. Siinä hetkessä jokainen on samanarvoinen ja tärkeä, ja jokaisen ääni tulee kuulluksi. Tällainen tilanne on optimaalinen teatteri-ilmaisun harjoitteille, sillä tasa-arvo ja yhteisöllisyys teatteri-ilmaisun harjoitteissa edesauttaa osallistujien turvallisuuden ja luottamuksen tunnetta. (Kujasalo 1994, 34-35) Kuitenkin, tällainen tilanne on usein hankala aidosti synnyttää yhdessä. Olen itsekin huomannut estäväni tällaisen tilanteen syntymisen siksi, että olen pelännyt muiden reaktiota. En ole luottanut ympärillä oleviin ihmisiin enkä uskaltanut hypätä hullutteluun heidän kanssaan, vaikka juuri se hulluttelu olisi kasvattanut keskinäistä luottamusta. Miksi siis olen pelännyt? Uskon, että tämä pelko syntyy siitä opitusta ajatuksesta, että leikkimielinen aikuinen ei ole vakavasti otettava. On yleistä, että aikuinen ihminen halutaan nähdä järkevänä olentona.

Ja järkevä aikuinen ei “höpöttele tai puuhastele turhuuksia” vaan kaikella hänen toiminnallaan on selkeä tavoite. Järkevä aikuinen ei hukkaa aikaansa joutavuuksiin, kuten leikkiminen.

Arastelen heittäytyä leikkimielisen minäni vietäväksi muiden seurassa. Pelkään, ettei minua enää sen jälkeen oteta vakavasti eikä minua enää kuunnella. Useat ihmiset tuntevat tämän kaltaista pelkoa jossain vaiheessa elämäänsä. Itse pyrin pois tästä pelosta. Kuinka kukaan voisi ottaa minua tosissaan, jos en anna sille edes mahdollisuutta vetäytymällä pois ja olemalla jotain muuta kuin oma rehellinen itseni? Siksi teatteri-ilmaisun ohjaajana pyrin siihen, että toimintani vahvistaa jokaisen, niin omaa kuin muiden, itsetuntoa ja -varmuutta olla oma itsensä. Aitouden ja rehellisyyden kautta tapahtuu kohtaaminen ja syntyy yhteisymmärrystä, jossa erilaiset ihmiset hyväksyvät toisensa sellaisena kuin he ovat, samanarvoisina.. Sillä olemalla aito ja rehellinen itselleen, antaen luvan olla oma itsensä muiden seurassa, avaa tämä vilpittömyys samalla mahdollisuuden muille tehdä samoin. Olemalla vilpittömän oma itsensä voi teatteri-ilmaisun ohjaaja mahdollistaa vilpittömän kohtaamisen itsensä ja osallistujien välillä.

4.3 Leikkimielinen persoona

Teatteri-ilmaisun ohjaajan tärkein työkalu on hän itse. Leikkimielisyydellä on merkitystä teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä siksi, että teemme työtä itsemme kautta. Tässä tapauksessa, kun teatteri-ilmaisun ohjaaja toimii itsensä kautta, vaikuttaa hänen persoonansa hänen työtapaansa. Lisäksi kun teatteri-ilmaisu tapahtuu vahvasti ryhmän, osallistujien ja ohjaajan keskinäisen vuorovaikutuksen välillä, vaikuttavat erilaiset persoonat toimintaan. (Vehkalahti 2006, 51-54.)

Teatteri-ilmaisun ohjaajalla on vastuu siitä, että vuorovaikutus erilaisten persoonien ja toiminta ryhmässä ovat hedelmällisiä, turvallisia ja kannustavia. Jotta teatteri-ilmaisun ohjaaja pystyy kantamaan tämän vastuun, on hänen tunnistettava oma persoonansa ja sen vaikutus. Kun teatteri-ilmaisun ohjaaja tuntee persoonansa, voi hän käyttää sitä hyödykseen ohjaustilanteissa. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi leikkimielisyyden käyttämistä kannustamiseen ja ilon edistämiseen.

Aina leikkimielinen tapa ohjata ryhmätilanteita ei ole tarkoituksenmukaista. Nimettömänä Sininen Zeppeliini-nimistä blogia kirjoittava henkilö toteaa sen, miten leikkimielisyys voi olla haitallista yksilön toiminnalle. Mielenpidekirjoituksessaan hän kertoo olevansa introvertti ja siksi leikkimielisyys lamaannuttaa hänet. Hän myös kuvailee tällaista tilannetta tietynlaisena ansana, josta hän ei voi kieltäytyä vaikka haluaisikin.

-- Häveliäs henkilö ei voi enää mennä mihinkään tilaisuuteen ilman jäytävää pelkoa, että hän päätyy nöyryyttävään seuraleikkiin tuntemattomien ihmisten kanssa. -- Hirveintä on, ettei itsensä nolaamisesta voi kieltäytyä, ettei leimautuisi tosikoksi tai jenginpetturiksi. (Sininen Zeppeliini. 14.10.2015)

Tässä mielenpidekirjoituksessa käy suorasti ilmi tilanne, missä leikkimielinen ohjaustyyli ei ole oikea tapa ohjata. Osallistujia voi tuntea olonsa epämukavaksi ja nöyryytetyksi, jos leikkimielinen ohjaaja ei ole osannut lukea ryhmää ja sen tarpeita. Teatteri-ilmaisun ohjaajan on ohjaustilanteessa oltava hereillä. Hänen on huomattava, jos hänen oma persoonansa vaikuttaa osallistujiin lamaannuttavasti ja kokeilla toista lähestymistapaa. Teatteri-ilmaisun ohjaaja voi tiedostaa oman persoonansa vaikutuksen ja sen mukaisesti kokeilla toisenlaisia, tilanteeseen sopivampia toimintatapoja. Leikkimielisyys voi olla niin osa persoonallisuutta kuin omaksuttu työtapa. Se voi nähdäkseni olla yksilön tapa suhteuttaa maailmaa, joka toisaalta voi olla opittua ja toisaalta myötäsyntyistä.

4.4 Rakkauden merkitys

Vehkalahti puhuu rakkaudesta, jonka avulla teatteri-ilmaisun ohjaaja persoonallaan jaksaa kantaa vastuun sekä luo ilmapiirin turvalliseksi osallistujille. Käsitän tämän rakkauden juuri kykynä rakastaa omaa persoonaansa ja hyväksyä sen hyvät ja huonot puolet, sekä kykynä rakastaa osallistujia ja heidän persooniaan samoin tavoin.

Mielestäni ainoa tapa kantaa koko tämä valtava vastuun määrä on rakastaa, rakastaa ja rakastaa. Vilpittömästi, innostuneesti, vastavuoroisesti, intohimoisesti ja koko

persoonallaan. Vastuun taakka on silloin kevyempi ja ohjaaja näkee kuin itsestään, miten asioita on paras lähestyä ja missä piilee vaaroja ja vaikeuksia. Rakastavalla ohjaajalla on myös varaa tehdä virheitä. Luottamuksen ja rakkauden ilmapiiri luo perusturvallisuutta, jonka rinnalla pienet epäonnistumiset ja virhearviot menettävät merkitystään. (Vehkalahti, R. s.65. 2006)

Persoonalla on merkitystä kun tehdään töitä yhdessä ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa. Tuntemalla ja hyväksymällä oma persoonansa teatteri-ilmaisun ohjaajan on mahdollista rakentaa oman tapansa ohjata. Hän pystyy näkemään mahdolliset persoonan tai työtävän tuomat haasteet ennalta ja varustautumaan niihin. Aina oma persoona vaikuttaa ja aina itse vaikuttuu muiden persoonista. Teatteri-ilmaisun vuorovaikutteisuus on sen vahvuus. Kuitenkin siinä piilee vaara negatiivisille vaikutuksille, kuten esimerkiksi tyrmäyksille, loukkauksille ja epäkunnioitukselle. Itsensä tunteva ja muita sekä tilannetta kuunteleva ja seuraava teatteri-ilmaisun ohjaaja kykenee reagoimaan tilanteissa ja negatiivisesti alkanutkin tilanne voi kääntyä positiiviseksi kokemukseksi ymmärtävällä ja kuuntelevalla ohjauksella. Rakkaus, josta Vehkalahti (2006, 47-48, 62-63) puhuu on tällaisissa tilanteissa keskeistä. Rakastamalla voi kriisistä syntyä uusia ideoita ja uusia väyliä toiminnalle. Haastatteluun vastannut teatteri-ilmaisun ohjaaja D kokee persoonallisuuden merkityksen työssään seuraavasti.

-- toisenlaiset persoonat sopivat toisenlaisiin työtehtäviin. Pitää löytää se oma tyyli ohjata ja miettiä rehellisesti minkälaisiin teatteri-ilmaisun ohjaajan töihin itse sopii. Jostain syystä uskon, että tärkeintä on, että tuntee itsensä ja osaa olla itselleen aito ja uskollinen. Siitä muodostuu vahva persoona. (Vastaja D. Haastattelu. 2015)

5 YHTEENVETO

Pohdintaosuus jakautuu kahteen osaan. Leikki ja leikkimielisyys käsitellään erikseen.

Kirjoittaja peilaa omia näkemyksiään alan kirjallisuuteen ja tehtyyn teatteri-ilmaisun ohjaajien haastatteluun. Lopuksi kirjoittaja pohtii tutkimuksen merkitystä sen otsakkeen kautta. Mitä tarkoittaa kasvaa aikuisena lapseksi?

5.1 Leikin merkitys teatteri-ilmaisussa

Tutkimukseni kautta voi todeta, että leikillä on olennainen paikka teatteri-ilmaisussa. Leikin merkitys ilmenee siten, että leikin kautta teatteri-ilmaisun harjoitteissa on mahdollista käydä läpi osallistujalle vaikeitakin asioita kevyesti. Leikki on hyvä työskentelytapa luovassa terapiatoiminnassa. Leikin avulla osallistuja voi mahdollisesti käsitellä hänelle hankalaakin aihetta siten, ettei se tunnu liian raskaalta, sillä hän voi irrottautua leikistä ja käsiteltävästä aiheesta halutessaan. Leikin avulla osallistuja voi kokea turvallisuuden tunnetta siitä, että hän loppujen lopuksi hallitsee tilanteen ja voi millä hetkellä tahansa poistua leikistä. Leikin leikkillisyyden ja ilon kautta käsiteltävä aihe voi tuntua osallistujalle helpommalta käsitellä.

Leikki omaehtoisena toimintana antaa osallistujalle mahdollisuuden olla osa luovaa toimintaa hänelle sopivilla ehdoilla. Teatteri-ilmaisun leikkillisissä harjoitteissa osallistujaa on mahdollista rohkaista ja innostaa osallistumaan toimintaan. Leikin omaehtoisuus näkyy myös teatteri-ilmaisussa siten, että osallistujaa ei voida pakottaa osallistumaan harjoitteisiin, vaan halu tehdä on lähdettävä hänestä itsestään. Kynnyksen yli voidaan auttaa, mutta askeleen ottaa osallistuja itse. Leikki voi kannustaa osallistujaa käyttämään omaa mielikuvitustaan ja kehittämään luovuuttaan ja innovatiivisuuttaan. Leikin avulla voi mahdollisesti myös innostaa osallistujia osallistumaan, olemaan aktiivisia ja oma-aloitteisia. Leikissä jokaisella osallistujalla on merkittävä osa ja tämä tärkeiden tunne voi kannustaa osallistujia olemaan aktiivisemmin mukana toiminnassa. Ja kun yhdistää rohkaisevan ja kannustavan ohjauksen leikilliseen harjoitteeseen voi se rohkaista alun perin taka-alalle jäänyttä osallistujaa antamaan oman panostuksensa.

Lisäksi leikki voi tuottaa osallistujalle iloa. Ilon tuottaminen osallistujalle voi olla leikin ainoa tavoite, mutta teatteri-ilmaisun harjoitteissa leikin ja sen tuoman ilon kautta voidaan pyrkiä muihinkin tavoitteisiin. Tämän kaltaisia tavoitteita voi olla esimerkiksi ryhmän ryhmäyttäminen, leikin terapeutin käyttö tai käsiteltävän aiheen syventäminen. Leikki myös voi kehittää osallistujan sosiaalisia taitoja, ryhmätyökykyä sekä ilmaisutaitoa. Leikin sosiaalinen luonne voi kehittää ryhmänsisäistä vuorovaikutusta ja voi auttaa osallistujia ymmärtämään toisiaan paremmin. Leikillisten harjoitteiden kautta osallistajat voivat kokeilla, millaista olisi olla toisen asemassa ryhmän yhteisössä. Tämä voi kehittää ryhmänsisäistä ymmärrystä ja empatiantunnetta. Lisäksi leikin kautta ryhmässä luottamus ja turvallinen ilmapiiri voivat saada mahdollisuuden kasvaa. Turvallinen ilmapiiri ja luottamus antavat osallistujalle yhteenkuuluvuuden ja hyväksynnän kokemuksen. Tämä kannustaa ryhmää toimimaan paremmin yhdessä ja kuuntelemaan toisiaan paremman toiminnan saavuttamiseksi. Esimerkiksi työpaikalla ryhmähengen nostattamiseksi ja sen kautta työnlaadun kehittämiseksi leikilliset teatteri-ilmaisun harjoitteet voivat olla hyödyllisiä työkaluja edellä mainituista syistä johtuen.

Työkaluna leikkiä käytetään eritoten lasten kanssa toimiessa. Kun aikuinen ohjaaja ohjaa leikillisiä harjoitteita lasten kanssa, on hänen huomattava oman roolinsa vaikutus leikkiin. Tässä tilanteessa ohjaajan on hyvä olla liikaa häiritsemättä leikkiä. Tapahtuvan leikin ei välttämättä tarvitse täysin avautua hänelle vaan tärkeämpää on leikin merkitys siihen osallistuville lapsille. Lapsille leikki on usein ominaista ja luontaista, kun taas aikuisten kanssa leikki ikään kuin piiloutuu harjoitteen termistön ja tavoitteiden taakse. Käytettävien harjoitteiden huolellinen suunnittelu on tärkeää aina kun leikkiä käytetään työkaluna, niin lasten kuin aikuisten kanssa. Teatteri-ilmaisun ohjaajan on suunniteltava käytettävien leikillisten harjoitteiden käyttö huolella, jotta ne ovat tarkoituksenmukaisia eikä toiminta jää pinnalliseksi. Tähän auttavat leikin psykologian ymmärtäminen ja harjoitteiden tavoitteiden sovitus ryhmän tavoitteiden kanssa. Jos teatteri-ilmaisun ohjaaja ei suunnittele leikillisten harjoitteiden käyttöä huolella, voi toiminta tuntua osallistujasta turhalta tai ”pelkältä leikiltä”. Leikillisten harjoitteiden tavoitteiden ja merkitysten tuominen näkyväksi osallistujille, joko harjoitteen aikana, sitä ennen tai sen jälkeen, auttaa osallistujaa ymmärtämään syyn leikilliselle toiminnalle ja etenkin aikuiset osallistajat usein ottavat paremmin osaa toimintaan. Kun ohjaaja on suunnitellut ja paneutunut käytettäviin leikillisiin harjoitteisiin huolella, on hän samalla valmis muokkaamaan suunnitelmiaan siten,

että leikkillisistä harjoitteista ei katoa niiden perustavanlaatuinen tekijä, eli ilo. Leikkillisten harjoitteiden keskeinen tarkoitus on tuottaa osallistujille iloa yhteisen tekemisen kautta. Ilo ei saa jäädä muiden tavoitteiden varjoon vaan ohjaajan on seurattava tilannetta ja toimintaa, jotta niin ei kävisi. Leikkillisten harjoitteiden tueksi käsiteltävää aihetta syventämään voi yhdistää toisenlaisia, vakavahenkisempiä harjoitteita, jotta leikin ilo ja aiheen syvälinen käsittely toteutuvat.

5.2 Leikkimielisyyden merkitys teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä

Leikkimielisyys voi tarkoittaa teatteri-ilmaisun ohjaajalle heittäytymistä, innostuneisuutta, uteliaisuutta, vapautta ja rentoutta niin omassa elämässä ja kuin teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä. Spontaanius, huumorintaju ja huolettomuus nähdään osana leikkimielistä persoonaa. Leikkimielisyys voi tarkoittaa myös rohkeutta rikkoa sääntöjä ja kokeilla uutta. Leikkimielisyys voi merkitä kepeyttä sekä kykyä nauraa itselleen. Leikkimielisyys voi merkitä lapsenomaisuutta sisällämme. Näistä vahvimpia leikkimielisyyden ominaisuuksia ovat uteliaisuus, huolettomuus sekä kyky nauraa, niin itselleen kuin erilaisille tilanteille positiivisessa mielessä. Tämän johtopäätöksen tutkija on tehnyt haastattelun, kirjallisuuden sekä oman kokemuksensa pohjalta tutkimuksessa.

Toisaalta leikkimielisyys voi ilmetä liiallisena huolettomuutena eli huolimattomuutena. Huolimattomuus ja liika kepeys voi johtaa siihen, ettei leikkimielinen henkilö pysty ottamaan asioita tarpeeksi vakavasti kun se on tarpeellista. Teatteri-ilmaisun ohjaajalle tämä voi tarkoittaa harjoitteiden pinnallisuutta ja niiden heikkoa suunnittelua. Huolimattomuus ja liika kepeys voivat pahimmassa tapauksessa johtaa laiskuuteen. Leikkimielisyys voi johtaa myös siihen, ettei teatteri-ilmaisun ohjaajaa tai hänen ammattiaan oteta vakavasti. Jos teatteri-ilmaisun ohjaaja ei pysty olemaan tarvittaessa vakava, voi hänen työnsä tuntua turhalta. Leikkimielisyydessä piilee vaara siitä, että teatteri-ilmaisu voidaan nähdä ”pelkkänä leikkimisenä”. Lisäksi luovuus on muutakin kuin leikkimielisyyttä. Luova persoona ei välttämättä ole leikkimielinen eikä leikkimielinen persoona luova, vaikka ne usein voidaan nähdä toisiinsa liittyvinä ominaisuuksina. Leikkimielisyys voi kannustaa ihmistä luovuuteen,

mutta myös vakavahenkisempi luonne voi kyetä yhtäläillä luovaan toimintaan kuin leikkimielinenkin. Leikkimielistä persoonaa ei pidä oletuksena pitää yhtäläillä luovana persoonana, sillä luovuus ilmenee jokaisessa meistä eri tavoin.

Tutkimuksessa halusin selvittää leikkimielisyyden merkitystä teatteri-ilmaisun ohjaajan työssä. Olen itse kokenut, että teatteri-ilmaisun harjoitteet ovat usein leikillisiä ja halusin selvittää, vaatiiko tämä teatteri-ilmaisun ohjaajalta leikkimielisyyttä? Tutkimuksen ja haastattelun kautta voi todeta, että leikkimielisyys voi olla niin hyödyksi kuin haitaksi. Teatteri-ilmaisun ohjaajan ei tarvitse olla luonteeltaan leikkimielinen, jotta hän pystyisi vetämään leikillisiä harjoitteita. Teatteri-ilmaisun ohjaajan leikkimielisyys voi innostaa osallistujia osallistumaan leikillisiin harjoitteisiin. Toisaalta, jos leikkimielinen ohjaaja ei tuo leikillisille harjoitteille vastapainoksi vakavuutta, voivat harjoitteet jäädä pinnallisiksi. Vakavuuden ja käsiteltävien asioiden syvemmän käsittelyn kannalta leikkimielisyys voi tuottaa hankaluuksia ohjaustilanteissa.

Tutkimuksen pohjalta voi todeta, että leikkimielisyydellä on oma paikkansa osana teatteri-ilmaisun ohjaajan työtä ja ohjaajuutta. Jokaiselle teatteri-ilmaisun ohjaajalle sen merkitys on hieman eri ja sen ilmenemismuodot vaihtelevat. Leikkimielisyys voi tuntua joistakin teatteri-ilmaisun ohjaajista vieraalta, kun taas toisille se on olennainen osa elämää ja minuutta. Leikkimielistä työtapaa ei kuitenkaan pidä pitää ainoana eikä parhaimpana tapana ohjata teatteri-ilmaisun harjoitteita. Leikkimielisyyden voi nähdä niin osana omaa persoonaansa tai omaksuttuna työtapana. Teatteri-ilmaisun ohjaajan ei tarvitse oletuksena olla luonteeltaan leikkimielinen käyttääkseen leikkimielisyyttä hyödykseen työssään. Leikkimielisyys voi olla opittua ja siten sen käyttö eri tilanteissa on helpommin hallittavissa. Kun leikkimielisyys koetaan työtapana, voi sitä käyttää tai olla käyttämättä tilanteen ja ryhmän tarpeiden mukaisesti ilman, että ohjaaja muuttaisi omaa henkilökohtaista persoonaansa. Tästä voi todeta, että omaksuttuna työtapana leikkimielisyys on teatteri-ilmaisun ohjaajalle tarpeellista, mutta teatteri-ilmaisun ohjaajan ei tarvitse olla luonteeltaan leikkimielinen ohjatakseen leikillisiä harjoitteita. Luonteeltaan leikkimielinen teatteri-ilmaisun ohjaaja voi olla hyvä työssään, mutta leikkimielisyys ei ole ammattitaidon oletusarvo.

5.3 ”Isona minusta tulee lapsi”

Pohtiessani omaa henkilökohtaista tavoitettani elämässäni, tulen aina samaan lopputulokseen: tahdon kasvaa ihmisenä uteliaaksi, rohkeaksi ja iloiseksi. Uteliaisuudella tarkoitan halua ja intoa oppia uutta, kiinnostusta erilaisista aiheista, ihmisistä ja tapahtumista sekä pyrkimystä etsimään uusia tapoja toimia eri tilanteissa, kokeilunhalua. Rohkeudella tarkoitan myös kokeilunhalua, mutta sekä seikkailunhalua ja rohkeutta olla avoin ja hypätä tuntemattomaan. Tarkoitan rohkeutta olla oma itsensä, vahvuuksineen ja heikkouksineen. Ilolla tarkoitan ystävällistä, helposti lähestyttävää ja avointa olemusta ja käyttäytymistä. Tarkoitan pyrkimystä herättää iloa niin itsessään kuin muissa. Nämä kolme ominaisuutta, uteliaisuus, rohkeus ja ilo, näkyvät eritoten lasten leikeissä. He kokeilevat rajoja ja sääntöjä rohkeasti, etsivät eri tapoja ja keinoja leikkiä uteliaasti ja se tuottaa heille iloa.

On huomattava, että kuvaus on erittäin romantisoitu näkemys lapsuudesta. Mahdollisesti tämä elämänkuva aikuisesta lapsesta on naivistinen ja romantisoitu. Mutta aikuinen lapsi pitää sisällään myös vakavuuden. Aikuinen lapsi ymmärtää, ettei jokainen lapsi voi elää edellä kuvaamassani romantisoidussa lapsuudessa eikä maailmassa ole vain iloa. Aikuinen lapsi tiedostaa oman aikuisuutensa ja sen tuoman ymmärryksen ympäröivästä maailmasta ja muista ihmisistä. Silti tiedostus siitä, että elämä ei ole aina helppoa vain vahvistaa halua kasvaa aikuisena lapseksi. Kun isona minusta tulee lapsi, pyrin näkemään ja kokemaan ne pienet ilon, uteliaisuuden ja rohkeuden hetket.

Teatteri-ilmaisun ohjaajana lapseksi kasvaminen tarkoittaa myös uteliaisuutta, rohkeutta ja iloa. Teatteri-ilmaisun ohjaaja pyrkii oppimaan uutta pitkin elämäänsä kehittämällä näin omaa osaamistaan jatkuvasti. Tämä vaatii häneltä uteliaisuutta ja intoa oppia ja omaksua uutta. Omassa työssään teatteri-ilmaisun ohjaaja kehittää omaa rohkeuttaan kokeilla uutta ja rikkoa rajoja. Työ tuottaa teatteri-ilmaisun ohjaajalle iloa onnistumisen kokemusten, uuden oppimisen sekä erilaisten kohtaamisten kautta. Teatteri-ilmaisun ohjaaja työssään pyrkii herättämään uteliaisuutta, rohkeutta ja iloa myös osallistujissa. Hän kannustaa ja rohkaisee osallistujia harjoitteiden ja oman ohjauksensa kautta olemaan rohkeita ja uteliaita. Iloa hän pyrkii tuottamaan osallistujille toiminnan, vuorovaikutuksen ja harjoitteiden kautta. Osallistujien

oivallukset ja yhteinen yhteisöllisyyden ja onnistumisen kokemus tuottaa iloa niin osallistujissa kuin teatteri-ilmaisun ohjaajassa. Teatteri-ilmaisun ohjaajana koen ikään kuin kasvavani aikuiseksi lapseksi.

LÄHTEET

Heikkinen, H. 2004. Vakava leikillisuus - Draamakasvatusta opettajille. Vantaa: Kansanvalistusseura.

Helenius, A. 1993. Leikin kehitys varhaislapsuudessa. Helsinki: Kirjayhtymä.

Helenius, A., Jäälinoja, P., Sormunen H., 2000. Sesam! : avaimia esiopetuksen draamapedagogiikkaan. Jyväskylä: Atena (Gummerus)

Hintikka, M., Helenius, A., Vähänen, L. 2004. Leikistä totta - omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi.

Lintu, R. 2013. Leikki ja leikillisuus potentiaalisessa tilassa. Helsinki: Therapiea-säätiö.

Bowles, E. 2012-2015 . Oppimispäiväkirja.

Vehkalahti, R. 2006. Leikkivä teatteri. Helsinki: Lasten Keskus/ LK-KIRJAT

Vehkalahti, R., Urho, T. 2013. Leikki on totta! : näkökulmia vapaan leikin tukemiseen. Helsinki: Lasten Keskus / LK-KIRJAT.

Wilson, G. D., 1994 / 2003. Esittävän taiteen psykologia. Psychology for performing artists. Suom. Toppi, A. UNIPress Ab.

Artikkelit

Helenius, A., Vähänen, L., Leikki on totta. s.34-57. 2004. Leikistä totta! -omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi.

Hintikka, M. Leikki on lapsen elämää. s 8-33. 2004. Leikistä totta! - omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi.

Hintikka, M., Playin' Story-hanke puhuu leikin puolesta. s.58-85. 2004. Leikistä totta! - omaehtoisen leikin merkitys. Helsinki: Tammi.

Kalliala M., Tahkokallio, L., Yhteinen leikki. s. 33-61. 2001. Taiteen ja leikin lumous. Helsinki: Oy FINN LECTURA Ab

Kujasalo, P. Draamaopettaja - kasvattaja vai teatteriohjaaja? Gavin Boltonin, Jonathan Neelandsin ja Viola Spolinin käsityksiä draamaopettajan tehtävistä. s.33-45. 1994. DRAAMA. NYT. Kirjoituksia ilmaisukasvatuksen alalta. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston täydennyskoulutuskeskus ja opettajankoulutuslaitos.

Niemi, I. Ilmaisuu - yksityisen ja yleisen risteyskohta. s.15-18. 1993. Tie teatteri-ilmaisuun. Helsinki: Teatterikorkeakoulun Täydennyskoulutuskeskus

Sähköiset lähteet

Kansan Uutiset, kulttuuriuutiset. 22.12.2011.

<http://www.kansanuutiset.fi/kulttuuri/kulttuuriuutiset/2707223/juha-hurme-teatteri-on-lapsekkaiden-ihmisten-iloisenvakavaa-leikkia>

Rouhiainen, L. Fenomenologis-hermeneuttinen tutkimusote. Minäkö tutkija? Johdanto laadulliseen ja postpositiiviseen tutkimukseen. Teatterikorkeakoulu. 2007

<http://www.xip.fi/tutkija/0401.htm>

Sininen Zeppeliini, blogspot.fi. Leikkimieliset ihmiset, jättäkää meidät rauhaan! 14.10.2015

<http://sininezepeliini.blogspot.fi/2015/10/leikkimieliset-ihmiset-jattakaa-meidat.html>

LIITTEET

HAASTATTELU LEIKKIMIELISYYDESTÄ

Osana Emma Bowlesin opinnäytetyötä

*Pakollinen

MITÄ LEIKKIMIELISYYS MERKITSEE SINULLE? *

KOETKO ITSE OLEVASI LEIKKIMIELINEN? *

Jos kyllä, miten se ilmenee? Jos et koe, miten se ilmenee?

LIITTYYKÖ LEIKKIMIELISYYS / LEIKKISYYS TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJAN TYÖHÖN? *

Miten / Miten ei?

VOIKO LEIKKIMIELISYYDESTÄ OLLA MIELESTÄSI HYÖTYÄ TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJALLE? *

Jos kyllä, miksi? Jos ei, miksi?

MIKÄ ON LEIKIN MERKITYS TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJAN TYÖSSÄSI? *

ONKO TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJAN PERSONALLA VAIKUTUSTA TEATTERI-ILMAISUN OHJAAJAN TYÖHÖN? *

Jos kyllä, miksi? Jos ei, miksi?

VAPAA SANAI!

Jos haluat avata enemmän käsitystäsi koskien leikkiä tai leikkimielisyyttä, ole hyvä! (Tai, jos haluat sanoa ihan mitä vaan, anna mennä)